

בכל אלוהי מצרים אעשה שפטים

כל דור ודור חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. חוויית יסוד זו בתולדות האומה – אין כמוה בשום אומה ולשון לעוצמה ולדוגמה.

אולם ספק גדול הוא, אם יכול דור לטעום את טעמה המלא של יציאת מצרים על פי הקערות הסמליות בלבד. גם אם יאכל קערה מלאה מרור, והוא עצמו לא טעם טעם גלות מעולם, לא יבין אחד-מני-אלף ממהותה של עבדות מצרים. אנו כבר נתקלים היום, בדור השואה, בתופעה זו שאין בנינו כאן מבינים כלל את המושג "יהודי בגויים" – גם אם הגישו להם סופרים ומשוררים קערות ספרותיות מלאות מרור.

בדורות קודמים – כאשר כוח האמונה היווה גשר אדיר על פני מרחבי זמן ומקום – העלו כל אותן פעולות סמליות את החוויה למדרגת הזדהות של ממש. המלכותיות, השמחה הפנימית וההתלהבות העצומה שליוותה את הסדר באו כולן מתוך הזדהות עמוקה ביותר עם יוצאי מצרים. וכשהרע הקורא בבית הכנסת בניגון מרומם: "שירו ל-ה' פִּי גָאֵה גָאֵה" – התרחבה הנפש בגאווה ממש כאילו אנו, קהל השומעים והקוראים והמתפללים היום הזה, שלושת אלפי שנה לאחר המאורע, עמדנו על שפת הים וראינו את חיל פרעה טובע. וממש כך בחג השבועות "כאילו עמדנו במעמד הר סיני". וממש כך בתשעה באב, כאילו לעינינו בער בית המקדש.

הכוח הזה אבד ואיננו. אויה לנו אם הוא לא יחזור לנו. אך היום אין לנו אלא – לכל היותר – כוח **ההבנה הרוחנית**, כוח תפישת המושגים, כי אנו עדיין עומדים באורה של ההשכלה, אשר ספק אם האירה במוח, וודאי האפילה בנשמה.

אולם גם בבחינת ההשגה אין לזלזל, ובדרך תפישה רעיונית זו מותר לנו לומר:

ספק גדול אם היה אי-פעם דור אשר הבין את עומקו של פסוק זה בפרשת יציאת מצרים: "וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים" (שמות י"ב י"ב) – כאשר יכול דורנו אנו להבינו.

וכי לא די היה לו למשה בעשיית שפטים בכל מצרים, בצבאם ובמלכם, בבתיהם-בנפש ובבתיהם-ברכוש? וכי מהו הכבוד הזה אשר ניתן פתאום **לאלוהי מצרים**, על ידי עשיית שפטים בהם? וכי לא ידע משה שאין בהם ממש?

משה ידע, אך העם לא ידע. ויתכן שלנו קל להבין זאת, יותר מאשר לכל דור אחר.

צאו וראו, צאו לרחובנו, וראו את עצמכם ראייה מן הצד. ולא מדובר באלה אשר ביודעין וב"אידיאולוגיה" סוגדים לאלוהי נֶכֶר, כי אם בטובים שבנו, בלאומיים שבנו, אשר במיטב ההכרה והרצון באו לנער מעצמם את אבק כל דרכי הגולה, את פיח כל פְּבִשְׁנֵי העולם, כדי לחדש בתנופת נפש וגוף את לשונם כקדם, את אדמתם כקדם ואף את מלכותם כקדם.

צאו וראו בבחורים טובים אלה, אשר במו ידיהם עשו שפטים בפרעונים אנגליים – והם מוכנים לעשות שפטים גם בכל פרעונים אחרים, גרמניים, רוסיים וכו' – צאו וראו אותם, ברובם המכריע, ביודעין או שלא ביודעין, עובדים לאלוהיהם של אותם פרעונים.

וליתר דיוק ואמת: **אנחנו כולנו** עובדים לאלוהים אחרים.

ולא בענייני טכניקה ומדע בלבד, (שאותם ודאי למד משה במצרים וכך הוא לימד את העם), כי אם בעולם האידיאות, במושגי המוסר ויסודות המשפט, בדרכי אמנות וב"איזמי" הספרות. כל אלה – יותר ממדע וטכניקה – נובעים ממקורות האלוהיות של העמים. איש לא יאמר היום שעלינו לחזור למחרשות עץ או לכתב יתדות, אבל כשאתה מסתכל ב"הישגיי" הרוח, הינך מופתע לראות שמדי פעם חוזרים ציירים, פילוסופים ומשוררים, **למוטיבים** קדומים, **לצורות** קדומות, **למושגים** קדומים, כאילו לא היו בינתיים חשמל ואטום ומטוס.

על כן אם יאמר לי אדם היום: אין אנו זקוקים לבנזין או למכוניות – אומר לו: טעות בידך, אנו זקוקים וזקוקים: לא נוכל לחיות ולהתחרות ולגבור בלי אלה.

אולם, אם יאמר לי אדם היום: אין אנו יכולים בשום פנים ואופן לחיות בלי קאנט ובלי שיקספיר ובלי פיקסו ובלי בטהובן – אני אומר לו: טעות בידך. יכולים ויכולים אנו לחיות עם משה וירמיהו ובר-יוחאי והבעש"ט – ולהיות ברמה תרבותית **עליונה**, גם בלי אלה אשר מניית לעיל. ודאי שהרמב"ם לא חשש מפני אריסטו, כי לרמב"ם היתה **'יד-חזקה' עברית**; ואילו אנו – 'ידיים-חזקות' שלנו אין לנו עוד, אך אנו מתנדנדים על כל הרגליים הכושלות שפועלים.

יתר על כן: יכול אתה לשאול, "אם לא יועיל, מה יזיק?"

והגדתי לך: מזיק ויזיק. כי אלה אינם נציגים לעצמם; ייתכן ויש בהם טוב ויפה, אולם הם חלק מתרבויות שלמות, מאלוהיות-נֶכֶר, שהרע והשקר בהן רב מן הטוב והאמת שבהן.

וגם זאת: אנו נמצאים במצב החירום של מצרים רודפים והים סוגר, והימים גדולים מים סוף, ומצרים של ימינו – רבים ומגוונים הם מזו הקדומה. על כן פֵּיוֹם, על אחת כמה וכמה שחייב גיוסנו להיות שלם. פֵּיוֹם – על אחת כמה וכמה – צפויה סכנה רבה יותר מאלוהי מצרים מאשר מסוסי מצרים.

בגאולה הראשונה, בגאולת מצרים, הכל שלם היה. ועתה – בתורת הציונות – נתבדו ומתבדות כל דרכי הביניים, **כל שיטת 'קצת מזה וקצת מזה'**, קצת כן-מדינה וקצת לא-מדינה, קצת כן קיבוץ-גלויות וקצת לא קיבוץ-גלויות, יציאת-מצרים למחצה לשליש ולרביע, קצת מלחמה פְּבְּרִיטִים – אבל רק קצת – קצת מולדת, קצת ירושלים, קצת דמוקרטיה וקצת סוציאליזם. כל זה נתבדה ונעשה לקריקטורה. ...

ובעולם הגויים – הרי היום עובדה היא שהגויים עצמם אינם יודעים עוד מהו 'תוך' אצלם, ומה רק 'קליפה'. הם יושבים על חורבות ערכיהם. הנה שלוש דוגמאות של אלוהויות שלהם: נצרות, דמוקרטיה, סוציאליזם. וכי למי עוד ברור היום מה קליפה ומה תוך? מה אמת באלה, ומה אמונה תפלה? **וכי לא נעשו שפטים בכולם?** וכי לא נפלו ונופלים פסליהם יחד עם נפול בכוריהם? וכי לא חושך בכל בתיים? וכי לא ערב רב, וקרקור צפרדעים?

התרגלנו לראות את כל הדברים מתוך האספקלריה של אותן מאתיים שנה בקירוב, שאנו יצאנו לנשום באוויר שלהם – וסיימנו בנשימת גאזים שלהם... איבדנו את קנה המידה ההיסטורי הרחב, העמוק, המחייב עם כעמנו. (הערה 1)

באשר לגוף – אנו התחלנו כבר להבין שעלינו לעמוד על אדמתנו ולאכול את לחמנו, ורק מעודף כוחותינו מותר לנו להביא תוצרת חוץ. אין אנו מגשימים זאת עדיין, אבל שכך צריך להיות – כבר תופסים אצלנו.

ולא כן במושג "אלוהי מצרים", לא כן בעולם הרוח.

אם עדיין רחוקים אנו מהגשמה מלאה של יציאת מצרים בגוף – את יציאת מצרים הרוחנית אפילו לא התחלנו. אפילו אין אנו תופסים עוד את חשיבותה, ומי יודע אם לא זהו שורש כל אסוננו, גם אסוננו החומרי. אין לעץ שלנו שורשים עמוקים, וכבר אנו – או עוד אנו – שולחים את ענפינו לכל מרחבי עולם.

והמגוון מכל מגוון: עולם זה – כל ערכיו הרוחניים חרבים. וכשם שאנו נשארים כנראה חסידיו האחרונים של ישו, כך נישאר גם כנראה אביִיקה האחרונים של ה"דמוקרטיה" וקנאיו האחרונים של המארכסיזם-קומוניזם.

כי יסוד זה חסר היה בתורת הציונות החדשה: יסוד השפטים באלוהי מצרים, כתנאי אין-בלתו לגאולה שלמה.

~~~~~

הערת סיום:

פורסם ב'סולם', ניסן תשי"ג

הערות:

.1

כאשר נוקב אלדד במשך הזמן של "מאתיים שנה בקירוב", הריהו מתכוון, אל-נכון, למועד תחילתה של האמנציפציה – שוויון הזכויות ליהודים באירופה.

מתן האמנציפציה התקדם לאורך עשרות שנים, בארצות אירופה השונות. נהוג לציין את תחילתו ב'פקודת הסובלנות' מטעמו של יוזף השני, קיסר 'האימפריה הרומית הקדושה' ואוסטריה, בשנת 1782. פקודה זו – שהתירה ליהודים להשתתף בחיי החברה והכלכלה – חלה אז על אוסטריה, הונגריה, בוהמיה, מוראביה, שלזיה וגליציה. שבע שנים אחר-כך התחוללה המהפכה בצרפת, והיתה זו אבן-דרך חשובה בשוויון הזכויות ליהודים, הן בצרפת והן מחוצה לה.